

A törvénymódosítás betervezése előtt milyen előzetes konzultációt folytattak a szakmai szervezetekkel, és kik voltak a szakma képviselői?

A kulturális örökség védelméről szóló törvény (a továbbiakban: Kötv.) módosításának előkészítése során 2011. április 22-29. között zajlott az általános társadalmi egyeztetés. Ami azt jelenti, hogy a törvénytervezet a kormány.hu című honlapon keresztül bárki véleményezhette. Ezzel párhuzamosan közvetlenül egyeztetünk számos szakmai szervezettel, mint pl.: Magyar Építész Kamara, Magyar Régész Szövetség, Magyar Építész Kamara, Magyar Nemzeti Múzeum.

A csatolt módosító javaslatot az Országgyűlés Kulturális és sajtóbizottsága nyújtotta be az akkor már az Országgyűlés előtt lévő törvényjavaslathoz.

A törvénymódosítás értelmében az örökségvédelmi kiadásokra csupán a beruházás értékének 1 százalékát fordítanak. Egyes szakmai szervezetek szerint a 200 millió forintos értékhatár sok esetben csak a terepfelmérésre elég. Mivel a próba- és megelőző feltárások sok esetben már a teljes feltárára szánt keretösszeget felemészítik, az ún. rejtőzködő lelőhelyek feltárára már nem jut sem pénz, sem erőforrás. Milyen szempontok szerint állapították meg ezt az értékhatárt?

Az Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottsága által benyújtott módosító indítvány, amely a kérdéses összeget is tartalmazza, igyekezett összhangba hozni a beruházási-gazdasági és az örökségvédelmi érdekeket. A szakpolitikai egyeztetések, konzultációk során a Nemzeti Erőforrás Minisztérium mindvégig erőfeszítéseket tett érdekei érvényre juttatásáért, és a szűk lehetőségek között igyekezett javaslatait oly módon megfogalmazni, hogy az alapvető kormányzati szándék érvényre juttatása mellett ne sérüljenek aránytalan mértékben a régészeti örökség védelmének szakmai szempontjai. Ennek megfelelően az indítványban szereplő konkrét számok (idő- és költségkorlátok) Magyarország gazdasági fejlődéséhez szükséges fejlesztéseknek a régészeti örökségvédelmi érdekekkel történő összhangja megteremtéséhez elengedhetetlen kompromisszum eredményei.

A benyújtott módosító indítvány a szakmai vélemények szerint ellehetetleníti a nagyberuházások nyomvonalát érintő lelőhelyek védelmét. Ezeknek a lelőhelyeknek mi lesz a sorsa, ha csakugyan betartják a 30 + 30 napos határidőt, de az nemhogy a teljes feltárára, hanem a rejtőzködő lelőhelyek feltárára sem elegendő?

A Kötv. hatályos rendelkezései a következők szerint lehetővé teszik az említett 30 + 30 napnál hosszabb időtartamú próbafeltárást és a megelőző feltárást a következők szerint:

A próbafeltárási időtartama és a megelőző feltárási vagy elfedés időtartama a beruházótól a fölmunkával járó változással érintett munkaterületnek régészeti munkavégzésre alkalmas állapotban, állapotörögztető jegyzőkönyvvel történő átvételétől számított legfeljebb 30 régészeti feltárási végzésre alkalmas nap, kivéve, ha a beruházó és a feltárást végző intézmény ennél hosszabb időtartamban állapotban megállapodnak.

Egyebekben pedig e ponton hangsúlyozzuk, hogy a próbafeltárási eredményei alapján a feltárást végző intézmény kérelmet nyújt be a hatóság részére a további régészeti feladatellátásról, mely kérelemnek tartalmaznia kell az arra vonatkozó szakmai javaslatot, hogy mely területek esetén van szükség a megelőző feltárási elvégzésére, illetve mely területek elfedése indokolt. E rendelkezés is a lelőhelyek megővését szolgálja.

A feltárásokra fordítható keretösszeg 200 millió forintos értékhatára - szakmai vélemények szerint - csupán 40 ezer négyzetméter szakszerű feltárást teszi lehetővé. Több feltárási is történt az elmúlt években - például az alsónyéki neolitikus temető, vagy az Árpád-kori, perkáti lelőhely -, ami mind méretben, mind időtartamban, mind költségben meghaladta ezt. Az ehhez hasonló projekteknek mi lesz a sorsa a közeljövőben?"

Megoldást nyújthat ilyen esetekben a Kötv. kivételt engedő szabálya, mely szerint a Kötv.-ben meghatározott összeg – a hatóság javaslatára, a nemzeti erőforrás miniszter előterjesztésére – a kormány döntése szerint magasabb értékben is megállapítható, abban az esetben, ha az előzetes régészeti

dokumentáció, a próbafeltárás vagy a megelőző feltárás eredményeként megállapítható, hogy a beruházással érintett lelőhely hazánk múltjának kiemelkedő jelentőségű, egyedi vagy pótolhatatlan forrása, vagy az elfedés a beruházás jellege miatt műszakilag lehetetlen, vagy az a lelőhely fizikai állapotromlását eredményezné.

A módosító indítvány indoklása kitér rá, hogy a megelőző feltárásra és az elfedésre legfeljebb 30 (régészeti feltárás végzésére alkalmas) nap lehet. Szakvélemények szerint az elfedés a beruházás kivitelezési fázisában valósítható meg, az előkészítőben nem, a kivitelezésének költsége pedig sok esetben még a feltárás költségeinél is magasabb lehet. Az elfedés ráadásul nem a régészeti feladatellátás körébe sorolható, Magyarországon ismeretlen a gyakorlata. Helyállónak mondhatók-e ezek az észrevételek?

A Kötv.-ben jelenleg szereplő egyes fogalmak, így pl.: az elfedés pontos jogszabályi meghatározása, részletesebb rendezése még kiegészítésre szorul, melyet az átfogó kulturális örökségvédelmi reform részét képező: az átfogó kulturális örökségvédelmi jogi szabályozás megalkotása keretében kívánunk rendezni.

Célunk egy olyan átfogó örökségvédelmi szakmai koncepció megalkotása, amely biztosítja a koherens, az örökség – pl. a régészeti értékek – védelmét biztosító, a szakmai szempontokat messzemenően figyelembe vevő és a gyakorlati problémákra választ adó szabályozás kialakítását. A Nemzeti Erőforrás Minisztérium az örökségvédelem megújítását a lehető legszélesebb körű, a társtárcaikkal, önkormányzatokkal, a szakmai és társadalmi szervezetekkel, intézményekkel szoros együttműködésben történő egyeztetési folyamat alapján, valamennyi érintett és érdekelt bevonásával, konszenzussal szándékozik megvalósítani, hiszen közös érdekünk, hogy a kulturális örökség védelmét minden érintett a magáénak érezze, leginkább azok, akiknek mindennapi életét és működését az befolyásolja és támogatja.

A fenti törvény alól kivételt csupán az jelenthet, ha - a törvény 23/E. paragrafusának 2. bekezdése szerint - "az előzetes régészeti dokumentáció, a próbafeltárás vagy a megelőző feltárás eredményeként megállapítható, hogy a beruházással érintett lelőhely hazánk múltjának kiemelkedő jelentőségű, egyedi vagy pótolhatatlan forrása [...]". A lelőhely jelentőségének felmérését nyilván a szakmai szervezetek (pl. a feltárást végző múzeum) fogja végezni, de a végleges döntést valószínűleg egy, a beruházásban érdekelt kormányzati szerv fogja meghatározni. Hogyan oldhatók fel az ehhez hasonló érdekellentétek?

A „végleges döntést” a kormány hozza meg, nem pedig a „a beruházásban érdekelt kormányzati szerv”. Így nem áll fenn a felvázolt érdekellentét veszélye.

Megoldható, hogy a rendelkezésre álló, legfeljebb hatvan nap alatt engedélyeztessék az esetleges hosszabbításokat, ha szükség lenne rá?

Igen, hiszen a régészeti feltárásokkal kapcsolatos részletszabályokat tartalmazó 5/2010. NEFMI rendelet szerint nagyberuházás esetén folytatott megelőző feltárásra esetén a hatóság az engedély iránti kérelmet az annak beérkezését követő naptól számított tizenöt napon belül elbírálja.

Az indoklásban az olvasható, hogy az elhúzódo feltárások "késleltethetik a beruházások sikeres, határidő szerinti gazdaságos megvalósítását". Milyen szempontok szerint kerül majd elbírálásra, hogy a beruházás nemzetgazdasági hasznossága, vagy a kulturális örökségvédelem élvez magasabb prioritást?

A törvénymódosítás alapvető jogalkotói szándéka éppen az volt, hogy ne kelljen egyetlen ágazatnak, területnek sem „prioritást élveznie”, hanem a fennálló, önmagukban egyenként is megkérdőjelezhetetlenül fontos érdekek közötti összhang megteremtődhessen.